

WEST-VLAAMSE ARCHEOLOGICA

2

1986

Bourgeois J., 1986: "Prehistorische bewoning in Brugge: vroege-midden Bronstijd", *West-Vlaamse Archeologica* 2, 55-58.

Scan uit jaargang 2, 1986, ter beschikking gesteld via www.vobow.be. Alle rechten blijven bij de verantwoordelijke uitgever, de V.O.B.o.W. (Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen). Overname is toegelaten mits verwijzing naar het tijdschrift.

PREHISTORISCHE BEWONING IN BRUGGE: VROEGE - MIDDEN BRONSTIJD

J. BOURGEOIS

Tijdens opgravingen uitgevoerd door de Dienst Stadsarcheologie van Brugge werd tussen de Oude Gentweg en de Katelijnestraat prehistorisch materiaal *in situ* aangetroffen. Op het pleistoceen zand werden twee lagen aangesneden waarin een betrekkelijk grote hoeveelheid scherven werd gerecupereerd. Het betreft goed gebakken handgemaakt aardewerk, verschaald met schervengruis en kwarts. Enkele randen en bodemfragmenten wijzen op trechter- tot cilindervormige halzen en bodems met licht afgezette voet. Hoewel duidelijke vergelijkingen ontbreken blijkt een datering in de vroege en de midden bronstijd aanneembaar.

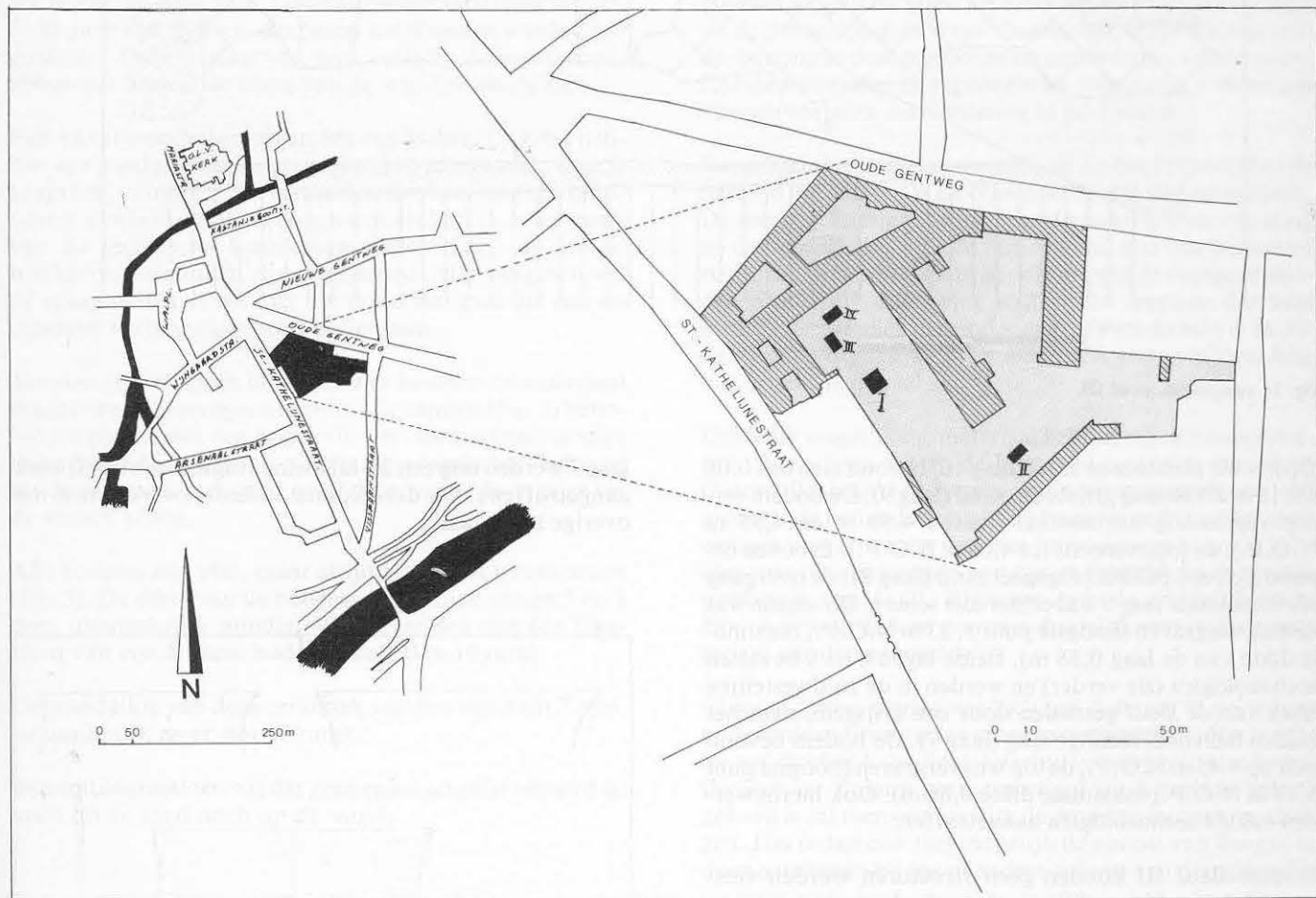

fig. 1: BR 81/KOG - algemeen situeringsplan.

1. Inleiding

De aanwezigheid van prehistorisch materiaal *in situ* binnen de agglomeratie van Brugge is voldoende uitzonderlijk om er even meer aandacht aan te wijden. Zoals wij verder zullen zien kende men inderdaad slechts enkele sporen *in situ*, uit de late ijzertijd, aangetroffen buiten Brugge zelf, te Fort-Lapin. Het overige prehistorisch materiaal werd steeds buiten context gevonden; daarom verdient de vondst van de Katelijnestraat - Oude Gentweg een speciale vermelding.

Reeds eerder werden hierover enkele nota's gepubliceerd¹. In een eerste fase van het onderzoek werd het materiaal — voorlopig — gedateerd in een zeer ruime periode gaande van de late bronstijd tot de late ijzertijd. Bij nadere studie² bleek dat deze scherven ouder waren dan eerst was voorgesteld, wat uiteraard niets ontnemt aan het belang van de vondst, integendeel.

2. Vondstomstandigheden

Voorafgaand archeologisch onderzoek op de terreinen van het vroegere St.-Jozefinstituut, tussen de Katelijnestraat en de Oude Gentweg³, werd van 23 februari tot 8 mei en van 12 juni tot 2 juli 1981 uitgevoerd door de archeologische dienst van de stad Brugge, o.l.v. H. De Witte. Vier sleuven werden er onderzocht (fig. 1). Hierbij werden zeer veel middeleeuwse en post-middeleeuwse sporen aangetroffen. Eén sleuf (BR/81/KOG/III) leverde prehistorisch materiaal en sporen op (fig. 2).

(1) DE WITTE 1981a en 1981b.

(2) Graag danken wij de heer H. De Witte, stadsarcheoloog, die ons de vondst ter studie voorlegde. Ook kregen wij de mogelijkheid om het materiaal en het opgravingsarchief door te nemen.

(3) Precieze lokalisatie: sectie C3, perceel 735d.

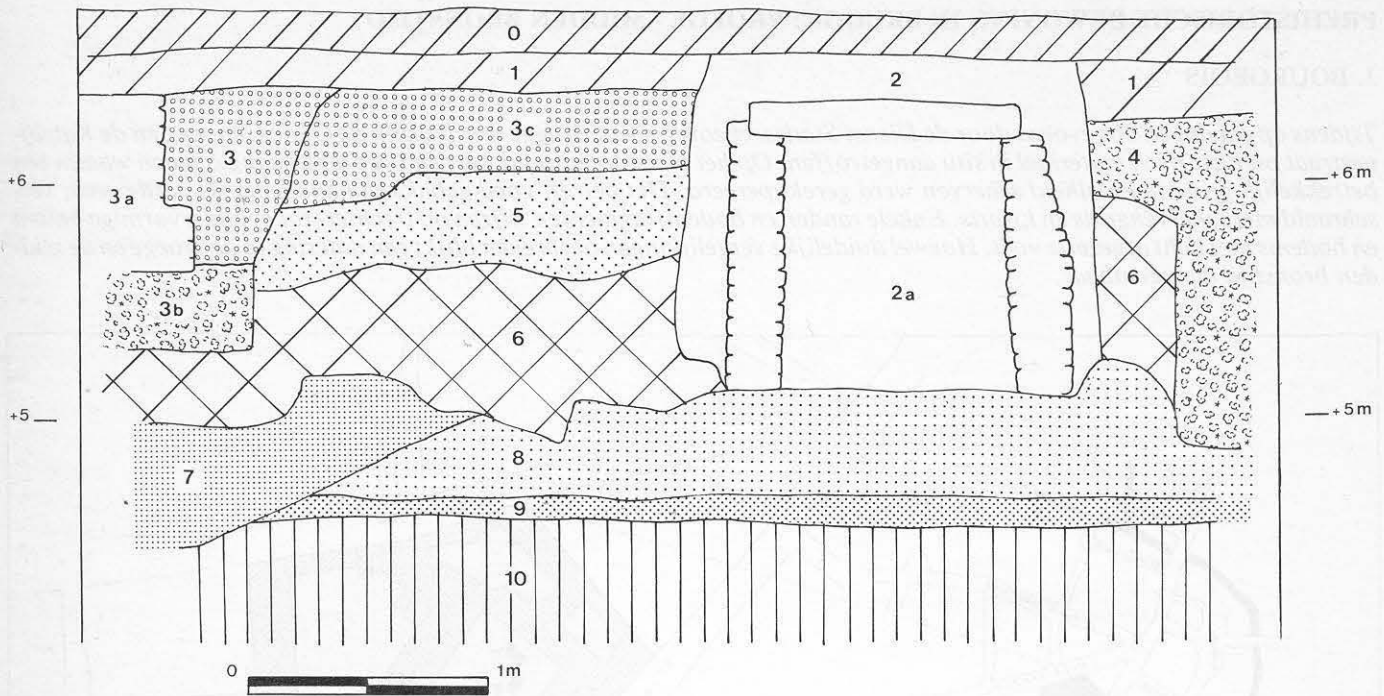

fig. 2: westprofiel, sleuf III.

Op het wit pleistocene zand (laag 10) bevond zich een 0,08 à 0,15 m dikke laag grijsbruin zand (laag 9). De bodem verliep regelmatig horizontaal (tussen 4,50 m en 4,55 m N.O.P.), de top eveneens (ca 4,65 m N.O.P.). Erboven bevond zich een pakket beigegeel zand (laag 8); de overgang onderaan naar laag 9 was echter niet scherp. Bovenaan was de laag vergraven (hoogste punt 5,23 m N.O.P., maximale dikte van de laag 0,58 m). Beide lagen 8 en 9 bevatten archaeologica (zie verder) en werden in de zuidwestelijke hoek van de sleuf gesneden door een grijsgele, naar het zuiden hellende, zandige laag (laag 7). De bodem bevond zich op 4,45 m N.O.P., de top was vergraven (hoogste punt 5,17 m N.O.P., maximale dikte 0,66 m). Ook hierin werden enkele archaeologica aangetroffen.

In deze sleuf III konden geen structuren worden vastgesteld; het zuidoostelijke deel van de sleuf was trouwens tot in de moederbodem vergraven en verstoord door een bakstenen waterput.

Sleuven I en IV bevatten slechts middeleeuwse en post-middeleeuwse sporen, die de prehistorische lagen volledig hebben vergraven. Sleuf II tenslotte leverde geen sporen op.

3. Beschrijving van het materiaal

a. Aardewerk

Naast een grote hoeveelheid (ca 2300 gr.) zeer kleine scherfjes van uitzonderlijk meer dan 1 cm² oppervlakte, die technisch volledig overeenstemmen met de rest van het materiaal, werden in de archeologische laag 8+9 een 190-tal scherven gevonden⁴; hieronder telden wij een 9-tal randscherven, 44 bodemscherven en 137 wandscherven. In

laag 7 werden nog een 25-tal kleine fragmenten aardewerk aangetroffen; ook deze komen volledig overeen met het overige materiaal.

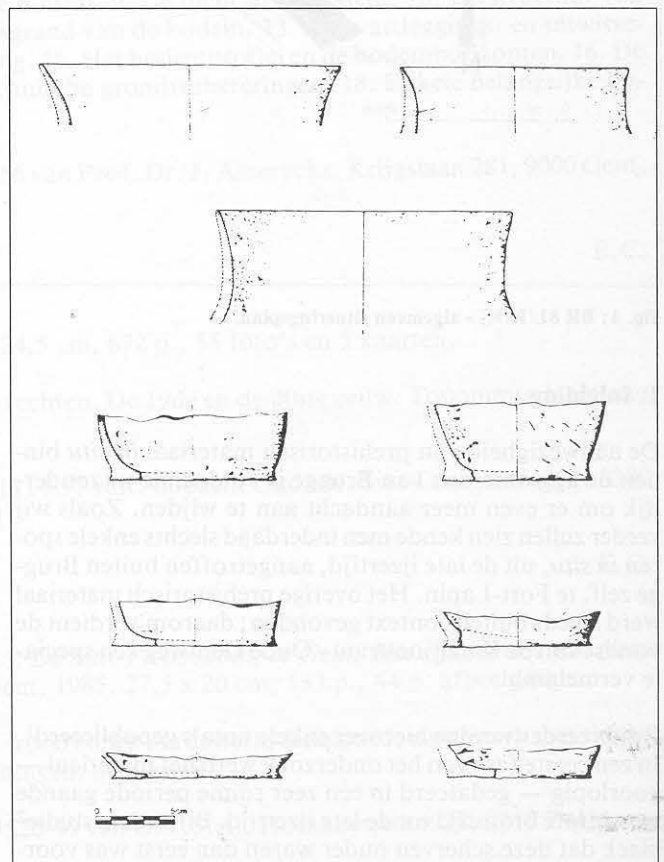

fig. 3: bronstijd - aardewerk.

(4) Tijdens de opgraving werd het materiaal van lagen 8 en 9 samen gerecupereerd; het blijkt trouwens dat het om eenzelfde laag zou kunnen gaan.

Techniek: bij het onderzoek van dit materiaal is men zeer snel getroffen door de grote homogeniteit. Het betreft handgemaakt aardewerk, de bakking is steeds zeer goed tot zeer hard. De klei is bijna steeds bruinrood tot bruingrijs, hoofdzakelijk verschaald met schervengruis, maar ook zeer regelmatig met kwarts (minder dan 1 mm grootte). Soms treft men ook kiezeltjes (meestal 1 à 2 mm, soms tot 7 mm) en glinsterende deeltjes (mica?) aan; de klei bevat tenslotte zeer weinig organisch materiaal. Deze groep telt 90,5 % van het totaal. De buitenwand is bruin tot oranje-rood, steeds ruw tot ruw geëffend, soms met sporen van een borstel of strijkstok. De binnenwand vertoonde dezelfde kenmerken, hoewel daar geen strijksporen werden opgemerkt. Enkele scherven zijn volledig baksteenrood, zowel wat betreft de kleur van de wanden als de klei.

Een 14-tal wandscherven en één randscherf (7,9 %) hebben een goed geëffende tot gegladde buitenwand; deze is bruin tot bruingrijs. We vermelden tenslotte nog een randscherf, een bodemscherf en een wandscherf (1,5 %) waarvan de technische kenmerken anders zijn: de klei is bleekgrijs, de wanden zijn oranje-rood. Men mag zich wel de vraag stellen of het hier om materiaal gaat dat een secundaire verbranding heeft ondergaan.

Vormen: typologisch blijkt het hier beschreven materiaal eveneens zeer homogeen te zijn. Alle randen (fig. 3) behoren tot potten met een hoge cylinder- tot trechtvormige hals; de rand is afgerond of spits. Eén randscherf behoort tot de ceramiek met goed geëffende wand, de overige tot de andere groep.

Alle bodems zijn plat, maar altijd afgezet of uitgeknepen (fig. 3). De dikte van de bodems schommelt tussen 5 en 8 mm, uitzonderlijk minder. We vermelden nog één fragment van een dikkere bodem (meer dan 10 mm).

De wanddikte van deze ceramiek varieert van 5 tot 7 mm, uitzonderlijk meer (tot 10 mm).

Tenslotte vermelden wij dat geen enkel scherfje versierd is, noch op de rand noch op de wand.

b. Lithisch materiaal

Onder het weinige lithisch materiaal vermelden wij drie afslagen van gepolijst materiaal, w.o. één met gefacetterde boord, één duimnagelschrabber, 29 afslagen, w.o. één met mogelijke gebruiksporen en vijf verbrande fragmenten, en tenslotte één fragment van een mogelijke klopsteen. Het betreft steeds vuursteen, dat qua kleur zeer gevarieerd is.

In laag 7 tenslotte werd nog een afslag in bruine vuursteen aangetroffen.

Buiten het silexmateriaal vermelden we 4 brokken zandsteen, waarvan één duidelijke slijfsporen vertoont.

4. Datering en context

Het is uiteraard geen gemakkelijke taak het hier voorgelegde materiaal precies te dateren. Het lithisch materiaal is veel te schaars en te weinig typisch om ons hierbij te helpen. Men moet anderzijds enkele belemmerende aspecten van deze ceramiek voor ogen houden. Het materiaal is al bij al niet zeer talrijk (slechts een 200-tal scherven) en zeer fragmentarisch bewaard. Daarenboven is vergelijkingsmateriaal in het gebied totaal onbekend.

Hoewel wij dus zo goed als niets weten over de ceramiek uit de metaaltijden in West-Vlaanderen, blijkt een zeer brede datering in deze periode te mogen worden weerhouden. Enkele technische en typologische elementen zouden ons kunnen toelaten deze datering te preciseren.

Vergelijkingen met de ceramiek uit de late bronstijd en de ijzertijd in Oost- en West-Vlaanderen zijn hier uitgesloten. De zeer regelmatige aanwezigheid van kwartsverschraling en de behandeling van de buitenwand met een borstel of strijkstok wijzen veeleer in de richting van de vroege of midden bronstijd⁵. Men mag echter niet vergeten dat deze bronstijd-ceramiek meestal zeer grof verschaald is en dat de wanden duidelijke krimpstrepen vertonen, wat hier niet zozeer het geval is.

Duidelijk vergelijkingsmateriaal hebben wij niet aangetroffen. Wel wijzen we op de bronstijd-ceramiek van Haps (Noord-Brabant): de kwartsverschraling (hoewel ook veel grover), de behandeling van de buitenwand (hoewel veeleer met vingerstrepen dan met borstelstrepen) en de licht afgezette of uitgeknepen voet zijn er typisch⁶. In de recente publicatie van J.-Cl. Blanchet over de metaaltijden in Noord-Frankrijk kon evenmin duidelijk vergelijkingsmateriaal worden gevonden⁷.

Globaal gezien menen wij toch een datering in de vroege of de midden bronstijd te mogen vooropstellen. Het is echter wel duidelijk dat deze datering voorlopig louter hypothetisch is. Zolang geen materiaal uit hetzelfde gebied gekend is zal men onmogelijk de datering kunnen vastleggen. Het is dan ook niet mogelijk de vondst van Brugge te doen aansluiten bij één of andere cultuur van deze periode.

Men kan zich de vraag stellen wat precies de plaats is van de vondst van Brugge, zowel in Brugge zelf als in het omliggende gebied.

In Brugge zijn zoals reeds gemeld slechts zeer weinig prehistorische vondsten gekend. In het havengebied ten noorden van Brugge, op de plaats Fort Lapin, werden sporen uit de ijzertijd *in situ* aangetroffen⁸. De overige vondsten in Brugge zijn losse vondsten. Wij vermelden vooral de vondst van een randbijl van het type Arreton uit het begin van de vroege bronstijd en een hulsbijl van het type Plainseau uit de late bronstijd⁹.

(5) DE LAET 1982, p. 466 BUTLER, 1969, pp. 47-48.

(6) VERWERS 1972, pp. 29-30.

(7) BLANCHET 1984.

(8) THOEN 1978, pp. 53-55.

(9) BAUWENS-LESENNE 1963, pp. 11-19; DE LAET 1982, pp. 426 en 499.

Ook de sporen uit de vroege en de midden bronstijd zijn in Oost- en West-Vlaanderen zeldzaam. Men kent wel een hele reeks losse vondsten, maar geen nederzettingen en zeer weinig graven. De Hilversumcultuur, die typisch is voor de betrokken periode, kent men in het noorden van Frankrijk, dan in het zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen (Ruien en Ronse), verder in het noordoosten van België (Kempen)¹⁰.

Het is dan ook geen wonder dat een nauwe en precieze aanknoping van de vondst te Brugge met het omliggende gebied voorlopig onmogelijk is.

5. Besluit

Prehistorische sporen werden te Brugge voor de eerste maal *in situ* aangetroffen. Het betrof een archeologische laag, op het pleistocene zand, waarin een 200-tal fragmenten aardewerk en een 35-tal fragmenten vuursteen werden aangetroffen. De ceramiek wordt gekenmerkt door de zeer harde bakking, de aanwezigheid van kwartsverschraling naast schervengruis, en de specifieke behandeling van de buitenwand met een borstel of strijkstok. Vormen konden niet worden gedetermineerd; wij kunnen slechts wijzen op het bestaan van trechtervormige tot cilindervormige halzen, op bodems met uitgeknepen of afgezette voet en op de totale afwezigheid van versiering.

Een globale datering in de vroege en de midden bronstijd mag voorlopig voorgesteld worden.

Het belang van deze vondst ligt uiteraard niet alleen in het feit dat het hier om de eerste vondst *in situ* gaat van prehistorische aanwezigheid te Brugge, maar ook in het feit dat dergelijke vondsten in Laag- en Midden-België uitzonderlijk zijn.

Bibliografie

- BAUWENS-LESENNE M., 1963. *Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Westvlaanderen (vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen)*. Oudheidkundige Repertoria IV. Brussel.
- BLANCHET J.-Cl., 1984. *Les premiers métallurgistes en Picardie et dans le Nord de la France*. Mémoires de la Société Préhistorique Française 17. Paris.
- BUTLER J.J., 1969. *Nederland in de bronstijd*. Fibulareeks 31, Bussum.
- DE LAET S.J., 1982. *La Belgique d'avant les Romains*. Wetteren.
- DE WITTE H., 1981a. Archeologisch onderzoek in Brugge. Katelijnestraat - Oude Gentweg, *Het Brugs Ommeland* 21, 2, p. 120.
- DE WITTE H., 1981b. Archeologisch onderzoek in Brugge. Prehistorische bewoning te Brugge: Katelijnestraat - Oude Gentweg, *Het Brugs Ommeland* 21, 4, pp. 313 - 315.

THOEN H., 1978. *De belgische kustvlakte in de Romeinse tijd*. Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren, en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren XL, 88. Brussel.

VERWERS G.J., 1972. *Das Kamps Veld in Haps in Neolithikum, Bronzezeit und Eisenzeit*. Analecta Praehistorica Leidensia V. Leiden.

(10) DE LAET 1982, pp. 465-482.